

Андрущенко Тетяна Вікторівна
доктор політичних наук, професор,
Національна музична академія України
ім. П.І. Чайковського
ORCID 0000-0001-6701-8035
tanya_atv@ukr.net

Андрущенко Тетяна Іванівна
доктор філософських наук, професор,
Національна музична академія України
ім. П.І. Чайковського
ORCID 0000-0002-0381-171X

Денисенко Валерій Миколайович
доктор політичних наук, професор,
Львівський національний університет
ім. Івана Франка
ORCID 0000-0003-0235-9167

МІСЦЕ ТВОРЧОСТІ У ДОБУ ВІДРОДЖЕННЯ ЯК УМОВИ ЗРОСТАННЯ ЛЮДСЬКОЇ ДОСКОНАЛОСТІ У ІДЕЙНО-ЕСТЕТИЧНОМУ ТА ПРАКТИЧНОМУ ВИМІРАХ

Метою дослідження є аналіз особливої артикуляції творчості у добу Відродження як однієї з домінуючих умов формування людської досконалості нового типу у ідейно-естетичному та практичному вимірах. Саме така виокремлено рефлексивна форма ствердження людської сутності в добу Відродження пов'язана зі зміною корінних принципів: системи мислення, поведінки, вірувань, освоєння дійсності, а головне системи культурно-мистецької інтерпретації реальності, що пов'язане з формуванням нового змісту та технології творчості. **Методологія** дослідження ґрунтується на структурно-функціональному, системному, історичному, реконструктивно-моделюючому методах для визначення місця творчості у добу Відродження як умови зростання людської досконалості у ідейно-естетичному та практичному вимірах. **Наукова новизна** полягає у визначенні моделі творчого відтворення дійсності у її традиційно нормативних рамках, що трансформується у парадигму творення як самого світу, так і того, що стає головним самої людини – її свободу, можливість самореалізації у різних сферах буття, в тому числі і в системі соціальних, політичних відносин, нових формах економічного прогресування, системі культурного, духовного життя, де моделюючи основою стає не абсолют космосу, бога, ідеї, а сама людина, зміст, форми, шляхи її самоствердження. **Висновки.** Можемо стверджувати, що специфічно змодельована креативність була дійсною системо-утворюючою всієї якісно нової культури Відродження, в тому числі і особливих концепцій філософії людського життя. Специфічні, внутрішні умови соціуму, які були створені європейським і, зокрема, італійським Ренесансом викликали нові форми і принципи світовідношення і життєтворчості людини постсередньовічного часу.

Ключові слова: Відродження; творчість; людська досконалість; мистецтво; гуманізм; цінності знання.

Андрущенко Татьяна Викторовна, доктор политических наук, профессор, Национальная музыкальная академия имени П.И. Чайковского; Андрущенко Татьяна Ивановна, доктор философских наук, профессор, Национальная музыкальная академия Украины им. П.И. Чайковского; Денисенко Валерий Николаевич, доктор политических наук, профессор, Львовский национальный университет имени Ивана Франка

Место творчества в период Возрождения как условия роста человеческого совершенства в идейно-эстетической и практической плоскостях

Целью исследования является проблема понимания динамики становления исторических форм бытия человека в эпоху Возрождения, которая связана с изменением коренных принципов: системы мышления, поведения, верований, освоения действительности, а главное системы культурно-художественной интерпретации реальности, что связано с формированием нового содержания и технологии творчества. **Методология** исследования базируется на философско-культурологическом, структурно-системном, историко-культурном, реконструктивно-модельном методах используемых для определения творчества в эпоху Возрождения как условия роста человеческого совершенства в идейно-эстетическом и практическом измерениях. **Научная новизна** заключается в определении модели воспроизведения действительности в жестко нормативных рамках, которая трансформируется в парадигму создания как самого мира, так и того, что становится главным, самого человека. **Выводы.** Можем утверждать, что специфически смоделированная креативность была действительно системообразующей всей качественно новой культуры Возрождения, в том числе и специфических концепций философии человеческой жизни. Специфические, внутренние условия социума, которые были созданы европейским и, в частности, итальянским Ренессансом вызвали новые формы и принципы мироощущения и життєтворчества человека постсредневекового времени.

Ключевые слова: возрождение; творчество; совершенство человека; искусство; гуманизм; ценности знания.

Andrushchenko Tetiana, Dr. of Political Sciences, Professor, National Musical Academy named after P.I. Tchaikovsky; Andrushchenko Tetiana, Dr. of Philosophy, Professor, National Musical Academy named after P.I. Tchaikovsky; Denysenko Valeriy, Dr. of Political Sciences, Professor, Lviv National University named after Ivan Franko

The Place of Creativity in the Renaissance Epoc as the Cause for the Human Perfection in the Ideologically-Aesthetic and Practical Aspects

The purpose of the article is the problem of understanding the dynamic formation of historical forms of human being in the Renaissance Epoc connected with the fundamental principles changes: thinking system, behavior, beliefs, development of realia and the main point - cultural and artistic realia interpretation which is connected with the new content and creative technology modeling. **Methodology** of the research is based on philosophical and cultural studies, Structural systemic, historical, reconstructive-modeling methods with the purpose to define the place of creativity during the Renaissance Epoc as the issues of human perfection in the ideologically-aesthetic and practical aspects. **Scientific novelty** of the research is in defining the model of depicting reality within the limited frameworks which are transformed into the paradigm of the Universe creativity itself the same as it becomes the major one for the person herself or himself. **Conclusions.** We can claim that specifically modeled creativity was the real systemically creative one for the whole qualitatively new Renaissance culture including peculiar concepts of human being philosophy. Specific and inner socium conditions which were created by European and namely by Italian Renaissance caused new forms and principals of world correlations and human life creativity of the person's post medieval time.

Key words: renaissance; creativity; human perfection; art; humanism; knowledge values.

Актуальність теми дослідження. Кожний історичний період характеризується особливостями системозапочатковуючих основ буття людини. Так, якщо Середньовіччя починає і завершує свій відлік абсолютном духовно-релігійних чинників, то доба Відродження у всій системності її визначень (економічний, культурний, гуманітарний, політичний, ідеологічний, тощо) детермінується такими началами, як творчість та феномен культурно-мистецької сповідальності. Парадигма відтворення дійсності у жорстко нормативних історичних рамках традиційності трансформується у парадигму творення як самого світу, так і того, що стає головним, самої людини.

Існуючі наукові трактування особливостей змісту та форм нового культурного прогресування, як сенсостворюючої основи для формування зовсім іншої історичної якості людського буття у XIV-XVI століттях у Європі звичайно ж, не заперечують бачення особливостей рис та загальних принципів буття у доби Відродження, однак, як ми вважаємо, потребують додаткових дослідницьких розвідок в контексті доведення існування специфічного сенсу детермінантних зв'язків у системі «творчість – культура – людська досконалість». Поруч з наявністю моментів спадковості, традиційності беззаперечним підґрунтям актуалізації етико-філософської проблематики була внутрішня новостворена природна основа італійського (європейського) Відродження як смислоутворюючий початок нового розуміння філософії людини. Конкретні проблеми людської досконалості, добродетності, свободи були визначені симетрією та асиметрією філософських концепцій систем нового та старого чину, а особливо оригінальністю рішень етико-естетичного опису людини, що власноруч вже напружувала доба Відродження.

І усвідомлюючи те, що за умов суттєвого плюралізму, різноплановості, широкого діапазону колоритності Ренесансу загальна концепція останнього все ж нероздільна з пантеїстичними тенденціями (ототоження Бога і природи, наявність божественного у світовому закономірному порядку, що співвідносилось з обожненням природи та людини, краси та розвитку сутнього¹). І стало можливим повною мірою стверджувати, що лише за наявності людини як самостійної індивідуальності, необхідними рисами якої стають свобода, творчість, кооперування форм відносин та діяльності, а головне, розум, як пріоритет у будь-яких орієнтаціях у цьому світі, ця звичаєва людина стала набувати рис творця, природою якого стає відтворення навіть деяких божественних функцій (розумна організація суспільного життя, державних відносин, моделювання майбутнього, можливість упорядкованого цілепокладаючого виховання, творення нової людини тощо). Гуманізм XV ст. наполегливо відстоював статусні означення людини - гідність, велич, свободу, право та можливість творчого осягнення світу. Людський пошук, людська творчість - творчість «вільного» розуму і духу склали основи нової внутрішньої діалектики філософського розуміння людини. Релігійно-схематичному фанатизму традиційної ортодоксії та новим популістсько-реформаторським ідеям протиставилась концепція «тотального християнства» з його, в першу чергу моральною оцінкою; християнства, яке давало потенційну віру в спасіння всіх, діючих добродетельно та раціонально. Зокрема цю ж позицію підтверджують літературно-філософські дослідження Р. Хлодовського: «В системі ренесансного гуманізму людина зайняла те місце, яке до цього належало Богові. Культура Відродження антропоцентрична. Але людина і Бог не просто помінялись місцями. Поставивши людину на місце Бога, гуманісти таким чином визнали, що людина і Бог ніби рівновеликі, рівноцінні. Ренесансне відкриття людини було безпрецедентною переоцінкою цінності людини в системі усієї світобудови» [12, 38-39].

Аналіз досліджень і публікацій. Новий принцип людського культурного буття, що вкладався в поняття та практику гуманізму, і не тільки флорентійського, італійського, а й у весь європейський «гуманістичний стрибок» зробив найголовніше - поглибив раціонально-практичне (на основі морально-етичного прагматизму античної філософії) розуміння природи та функціональності людини, її зв'язку з оточуючим світом². Важливою особливістю тут постав глибинний потяг до ціле-раціонального, розумового життя людини, в основу якого, поруч із філософією життя, була закладена основа заміни

біблійного, споглядального пізнання природи, світу і людини - усвідомленням практичної необхідності та цінності конкретно-наукового знання. І хоча сама наука в європейському Відродженні розчинялась в загальнокультурному русі, характерною рисою специфічності та неоднорідності доби був високий соціальний престиж гуманістичного пізнання, гуманістичних талантів та обдарованостей. Свідченням цього є роботи з математики, медицини, а також з мистецтвознавства: архітектури А. А. Філарето (біля 1400 - 1469 pp.), робота «Трактат про архітектуру»; живопису П. Д. Франческа (біля 1416 — 1492 pp.), - «Про живописну перспективу», Л. Гіберті (біля 1381 — 1455 pp.), - «Коментарі» - з історії античного та італійського мистецтва, Л. Б. Альберті (1404 — 1472 pp.), - «Про живопис», «Про архітектуру», Л. да Вінчі (1457 — 1519 pp.), - «Мадридський кодекс», «Арундельський кодекс», «Трактат про живопис» та інші.

Можна стверджувати, що особливим чином сформульовані та зреалізовані ствердження про цінності знання, а також аксіологічні функції практичного пізнання в єдності з ідеями краси, гармонії та досконалості не стали абсолютним запереченням трансцендентного, а лише надали Відродженню неповторності та оригінальності в цілісно-історичному аспекті та у філософсько-світоглядному орієнтуванні людини на її життя що спирається на гуманістичні принципи. Можна погодитись із Берансом, який в роботі «Італійське Відродження» відзначав: «Якщо дійсні риси цивілізації потрібно шукати не поміж руїнами і в творах мистецтва, а головним чином у переродженні людини і її самосвідомості, то флорентійське Відродження, безперечно, є одне з вершин цивілізації на Землі» [8, 207].

Метою дослідження є проблема розуміння динаміки становлення історичних форм буття людини в добу Відродження, яка пов'язана зі зміною корінних принципів: системи мислення, поведінки, вірувань, освоєння дійсності, а головне системи культурно-мистецької інтерпретації реальності, що пов'язане з формуванням нового змісту та технології творчості.

Виклад основного матеріалу. Звичайно ж, по особливому динамічний період історії, який розглядається нами не є назавжди заданим в одних і тих же вимірах, і вже наприкінці XVI - поч. XVII ст. європейський гуманізм багато у чому змінює свій стан (а на думку численних дослідників - розчиняється у натурфілософській світоглядній системі), людина стає ще на більш раціональну, прагматичну основу - не вище і не нижче інших сенсових означень життя, і постає не вінцем творіння, а реальним, живим продуктом природи.

Досить жорстка, не завжди адаптована до традицій та цінностей життя, по особливому динамічна та емоційна боротьба «старої» людини Середньовіччя (її схематизму та жорстокої регуляції в системі людина-суспільство-церква, обмеженості активного діяльнісного початку) та нової, автономної, вільної людини Ренесансу, є відображенням та водночас підтвердженням внутрішньої, глибинної динаміки руху часового і культурного сенсу. Людина у її розвитку, постійному прогресуванні є діючий мікрокосмос багатфункціонального макрокосмосу. Відродження викликало до життя особу творчу, що перетворювала світ і себе, а таким чином створило новий тип культурного інтелектуала-інтелігента Нового часу. Новий тип, якщо можна до того часу використати таке поняття, інтелігенції (а швидше типу інтелектуальності), її історична особливість полягали в спроможності затвердити (хоч би на невеликий проміжок часу) власну особистість, соціально-рольову та внутрішню структуру, «Я – концепцію», за допомогою інтелекту, освіти, вмінню раціоналізувати практику життя. За оцінкою Л. Баткіна «... ренесансних інтелігентів відрізняв зміст, а не офіційний тип діяльності, не зовнішні соціальні ролі, а те, як гуманісти реалізували себе в цих ролях...» [1, 21]. Тут також підкреслюється, що гуманісти – «... носії нового благородства (novitas), яке ототожнювалось з особистою доблестю і знанням» [1, 28].

По особливому сформульований у принципах та поясненнях сенсу життя, мислення, поведінки італійський гуманізм у своїй концептуальній обґрунтованості апробував діалектику життя як динаміку розвитку та зростання тілесно-духовної суб'єктності. Динамічний поступ, що яскраво підкреслював неординарність ренесансного гуманізму, який окреслив критерії цінності розуму та науковості, пріоритети гуманітаристики у пізнанні та поясненні світу природи та соціуму, преференції прав та свобод людини як громадянина та суб'єкта соціотворення, був рухом до досягнення глибини самого буття, тобто спрямуванням від божественно-надприродних сенсів означень людського життя до способів рефлексивного самоствердження.

Можемо стверджувати, що вже існуючі, як конституційовані на той складний період досить суперечливі соціально-ідеологічні, структурно-політичні зміни, які відбувалися вже наприкінці XIII - поч. XIV ст. (звільнення від всезагальності феодалного тиску, створення антифеодалних програм та конституцій, як, наприклад, «Встановлення справедливості» у Флоренції, послаблення права залежності; у місті - широкий, соціальний рух проти дворянства, об'єднання купців та ремісників у нове соціальне утворення, що стало передвісником майбутньої промислово-торгівельної буржуазії, а звідси - нові елементи економічних відносин: перші мануфактури, банки і за рахунок цього, зростання інтенсивності життя у містах Північної та Середньої Італії - Мілані, Венеції, Пізі, Флоренції, Генуї, Болоньї), постали як легітимація тенденції до елітарності гуманістичного руху у галузі філософсько-теоретичних побудов, культури тощо, та, водночас, як підтвердження соціального детермінізму світоглядної реорганізації Відродження.

І якщо узагальнити всі складові визначення особливостей поступу у цей історичний період, то можна, з нашої точки зору, констатувати, що новий тип людини - «соціального генералізатора» Рене-

сансу - це, в дійсності був тип потенційного володаря життя, який швидше бажав не володіти світом, а розуміти всю повноту принципів його існування, а головне, своє місце в цій глобальній системі. Як вірно зазначає М. Гуковський: «це - міський житель, який вийшов переможцем у різних фазах жорстоких класових сутичок, заможний і енергійний, гордий за свої успіхи і впевнений у своїх силах. Він нестримний в жадобі наживи, він не знає меж своїм пристрастям і бажанням і не хоче обмежувати себе ні в чому і в той же час тверезо мислить, він глибоко і у всьому індивідуальний...» [6, 329].

Особлива за своєю складністю та новизною пізнавально-освоююча націленість людського життя в контексті тілесно-матеріально-духовної інтервенції особи як суб'єкта прогресу, грандіозно велична ідея особистісного, людського щастя, надії та свободи, пошук теоретичних еталонів Греції і Риму як потяг до класицизму, - все це підтверджує радикальну зміну самосвідомості, світогляду у цілому нової людини в новій системі цінностей та перспектив. Райдужні орієнтири майбутнього та позитивні ідеали минулого в італійському гуманізмі, - і в цьому особливість доби, - злились в єдиний імпульсивний ланцюг конкретної прагматики дій та поведінки, сконцентрувались на наявному: естетиці, морально-етичній проблематиці, державі. Слід відзначити, що характеристика людського життя у добу Відродження іноді зводилась до ілюзійно-ідеалістичної оцінки, як, наприклад, зустрічаємо у Моньє: «Людина живе повним і широким життям, всіма парами і всіма почуттями, без поспіху і нервозності, не втомлюючись і не горюючи. Вона із задоволенням прокидається, із задоволенням вдихає аромат неба і рослин... дихає, існує в світі. Здається, вона ніби вбирає в себе з кожним подихом подвійну дозу кисню...» [11, 38].

Якщо звернутися до системовизначальних основ людського мислення та практики, то можна, як ми вважаємо, стверджувати, що найбільш значимими факторами, які зумовили специфіку формування прагматично-гуманітарного стилю ренесансного життя, були по особливому сприйнята та творчо репродукована стихія відчуття нескінченності буття, імпульсивність динаміки розвитку, можливість фантазій, ілюзій та ідилій у поєднанні з конкретно-реалістичною проблематикою повсякденності. Мислячи людину об'ємно, фізично (тілесно), естетично та динамічно, гуманізм осмислював її і як могутнього господаря життя, і як благородного самозаглибленого героя з мріями самоздійснення в найвищих ідеалах. Осягнення неосяжного, емоційна насиченість, колоритність, барвистість оптимістичність - все це мало місце у гуманістичній світобудові: і у глибині своєї доби, і по відношенню до системи лінійного часу (від Данте і Джотто до Бруно і Галілея).

Спираючись на вище означені міркування, можемо стверджувати, що загалом сукупна ідейна, культурна, естетична, етико-теоретична та прагматична експресивність Відродження³, особливо перших його етапів, зумовила неабиякий прогрес у експресивно-реалістичному, а швидше у оптимістично-прагматичному зображенні людини, життя, цінностей та намірів. Філософська та літературна тематика (Данте «Божественна комедія»; Ф. Петрарка «Моя таємниця», «Листи до нащадків», «Канцони», Л. Бруні «Вступ до моральної філософії», Дж. Манетті «Про гідність та перевагу людини», К. Салютаті «Про долю і щастя», П. Браччоліні «Про скупість» як раннє мистецтво Брунелескі /1377 - 1446/ Собор Санта Марія дель Фьоре, Донателло /1386 - 1466/ - «Давід», Мозаччо /1401-1428 / «Гріхопадіння») - утримують в собі актуальність самотворення людини, її жадобу краси життя. Характерну для свого часу ідею синтезу культури, знання, пізнання, якою було проникнуте Відродження відобразив Л.Б. Альберті проголосивши, що не існує більш суттєвих відмінностей між людьми, як відмінності у розумі та знаннях вищих мистецтв [9, 277-278].

Звичайно ж, дотримуючись певної традиційної норми формотворення, що склалася в античну добу (натуралізм перебільшене виявлення прав тілесності, зацікавленість у всьому прагматично земному), Відродження продовжувало зберігати у собі майже всі канонічні начала у підході до визначення сутностей людського буття. Але разом з тим, як ми вважаємо, Ренесанс породжував драму майбутньої людини - драму незадоволеності та нездійснення, незавершеності в найвищих ідеальних прагненнях. Геніальні мислителі та художники Відродження, поруч із спробами глибинного самоствердження людської особистості надзвичайно актуально та глибоко відчували безпомічність та обмеженість людини. Боротьба Леонардо та Мікеланджело - це не тільки та не стільки суперечності ідей у мистецтві, скільки вираз кризи індивідуалістичного Абсолюту ренесансної особи, самокритики індивідуалізму.

Якщо узагальнювати принципи становлення, формотворчі основи їх вияву, спадкові наслідки для подальшої історії, актуальні риси та особливості Ренесансу, то можна стверджувати, що логіка його внутрішньої консолідації та зовнішньої структурності давали поштовх тому особливому у Відродженні, що складало можливість специфічних смислоутворень у розумінні філософії буття людини для всієї подальшої історії духовного осягнення її сенсових означень. Весь комплекс «підтримуючих» та «розвиваючих» функціональностей, які сприяли розвитку ренесансної людини, її творчості, можливо конституювати через глобальні риси ренесансного «креативного суспільства», якими є:

- по-особливому репрезентована дещо гіпертрофована зацікавленість у специфічно культурному означенні буття, що презентував себе в першу чергу як експресивний та динамічний культурний рух;
- сформована на якісно нових підставах соціально-політична та економічна структура соціального простору;

- нова форма осмислення та практика ставлення до традиційної релігії (від гуманізації християнства до реформації);
- формування креативних принципів теоретичного конструювання дійсності, а отже, висока оцінка та престиж пізнання та знання;
- особливе відчуття значимості повсякденності, що спричинило новий сенс прагматизму, реалізм та пошуковий характер практичного мислення;
- зацікавленість у глибинних пошуках сенсу буття людини, а таким чином, світового порядку;
- поява нової системо визначальної основи комунікацій, діяльності, життя – індивідуалізм, а звідси, позитивне йому сприяння (у плані діяльності, активності і творчості) поруч з прагматизмом суспільного життя;
- гуманістично по-новому сформульована ідея віротерпимості та толерантності в ідейних її означеннях, значна інтелектуальна терпимість та співпраця творчих осіб;
- розвиток художньої, літературної, наукової творчості, спрямованої на домінування у філософії, мистецтві ідеї - можливість людської самореалізації, продуктивний прояв власної особистості;
- нове розуміння просторово-часових детермінант буття людини, а звідси, особливості фізично-об'ємного розташування і розуміння людини;
- поруч з домінуванням художньо-естетичних принципів нове прочитання та конструювання специфіки філософсько-етичної тематики.

Наукова новизна полягає у визначенні моделі відтворення дійсності у жорстко нормативних рамках, що трансформується у парадигму творення як самого світу, так і того, що стає головним, самої людини.

Висновки. Спираючись на вище означені доведення, можемо стверджувати, що специфічно змодельована креативність була дійсною системо-утворюючою всієї якісно нової культури Відродження, в тому числі і особливих концепцій філософії людського життя. Специфічні, внутрішні умови соціуму, які були створені європейським і, зокрема, італійським Ренесансом викликали нові форми і принципи світовідношення і життєтворчості людини постсередньовічного часу. В якості однієї з пріоритетних і була форма універсального буття, життя з найменшими ідеологічними і канонічними перепонами і з найбільшим потенціалом самореалізації, самоудосконалення особи по відношенню до нових соціокультурних орієнтирів. А ще можемо стверджувати, що важливою підставою для буття політичної, економічної, соціальної основи прогресування вперше стають естетична та етична складові, як універсальні принципи буття.

Примітки

¹ Хоча Бог – це вже не Бог ортодоксальної схоластики. Він розташований у часовому вимірі – в єдності, а у просторовому – у паралельності світу. Він наближається до закону природної необхідності (за виключенням сакрально-містичної філософії І. Екхарта, Т. Мюнцера, Парацельса, розенкрейцерів). Також відмінним є неоплатонічні побудови божественності абсолюту – у флорентійських неоплатоніків – М. Фічіно, Дж. П. Мірондоли та ін. [2; 3; 4; 9; 10; 13; II].

² Звернення до творчості Арістотеля, Ціцерона, Вергілія, Сенеки та інших було не випадковим. Флорентійські гуманісти оспівували та розкривали категорії досконалості та доброчесності, ідеї раціонального доброчесного життя як в межах держави (див. далі «громадський гуманізм») так і в межах індивідуально-фізичного, етико-естетичного, але раціонально побудованого життя.

³ Необхідно відзначити вагому рису гуманізму як історико культурного періоду та Відродження як етапу історичного розвитку цивілізації. Неадекватність, внутрішня суперечність, нетотожність універсалістського підйому епохи виявилась ще й у регресивних тенденціях економічної структури. В певних дослідженнях В. Рутенбург «Очерк из истории раннего капитализма в Италии». М., 1951; «Италия и Европа накануне нового времени». Л., 1974; А. Д. Ролова «Основные черты экономического развития Италии в XVI-XVII вв.»; сборник «Возникновение капитализма в промышленности и сельском хозяйстве стран Европы, Азии и Америки». М., 1968; М. Гуковский «Итальянское Возрождение». Л., 1990) відзначено, що розквіт флорентійського гуманізму та культури збігся з періодом, певного економічного занепаду. Характеризуючи позитивні зміни у політичному, культурному житті Ренесансу, Гуковський водночас акцентує увагу на тому, що "... у сфері соціально-економічній, якраз у цей час спочатку непомітно, а потім усе більш відчутно дають про себе знати ознаки застою, а пізніше занепаду..." [6, 579].

Література

1. Баткин Л. Н. Итальянские гуманисты: стиль жизни, стиль мышления. Москва, 1970. 199 с.
2. Брагина Л. М. Итальянский гуманизм. Этические учения XIV – XV вв. Москва, 1977. 254 с.
3. Брагина Л. М. Сочинения итальянских гуманистов эпохи Возрождения (XV век). Москва, 1985. 383 с.
4. Брагина Л. М. Социально-этические взгляды итальянских гуманистов. Вторая половина XV века. Москва, Изд-во Моск. ун-та, 1983. 303 с.
5. Гутковский М. А. Итальянское Возрождение. / Под ред. А. М. Немянова и А. С. Кантар-Гуковской; 2-е изд. испр. и доп. Ленинград: Изд. Ленинградского ун-та, 1990. 618 с.
6. Кондрад Н. И. Запад и Восток. Москва, 1972. 496 с.
7. Кузнецов Б. Г. Идеи и образы Возрождения (Наука XIV – XV вв. в свете современной науки). Москва: Наука, 1979. 280 с.
8. Лосев А. Ф. Эстетика Возрождения. Москва: Мысль, 1978. 623 с.

9. Лосев А. Ф. История эстетики. Памятники мировой эстетической мысли в 5 томах. Т. I. Античность, Средние века, Возрождение. Москва, 1968. 682 с.
10. Монье Ф. Опыт литературной истории Италии XV века. Кватроченто; пер. К. С. Шварсалона. СПб., 2000. 452с.
11. Хлодовский Р.И. Франческо Петрарка. Москва, 1974. 175 с.
12. Холл М. П. Энциклопедическое изложение масонской герметической, каббалистической и розенкрейцеровской символической философии: в 2-х т. Новосибирск: Наука, 1992. Т. 1. 368 с.; Т. 2. 440 с.

References

1. Batkin, L.N. (1970). Italian Humanists: Style of Life, Style of Thinking. Moscow [in Russian].
2. Bragina, L. M. (1977). Italian Humanism. Ethical Teachings of the 17th – 15th centuries. Moscow [in Russian].
3. Bragina, L.M. (1985). Compositions of the Italian Humanists of the Renaissance (XVth century). Moscow [in Russian].
4. Bragina, L. M. (1983). Social and Ethical Views of Italian Humanists. Second Half of the Fifteenth Century. Moscow: Izd. Mosk. Un-ta [in Russian].
6. Gutkovskiy, M.A. (1990). Italian Renaissance. Eds. A. M. Nemiyanov, A. S. Kantar-Gukovskaya. Leningrad: Izd. Leningradskogo Universiteta [in Russian].
7. Kondrad, N. I. (1972). West and East. Moscow [in Russian].
8. Kuznetsov, B.G. (1979). Ideas and images of the Renaissance (Science of the XIV – XVth centuries concerning the modern science). Moscow: Nauka [in Russian].
9. Losev, A.F. (1978). Aesthetics of the Renaissance. Moscow: Mysl [in Russian].
10. Losev, A.F. (1968). History of Aesthetics. Monuments of world aesthetic thought in 5 Volumes. Antiquity, Middle Ages, Renaissance. Moscow [in Russian].
11. Monje, F. (2000). Experience in the Literary History of Italy in the 15th Century. Quattrocento. (K. S. Schwarzalon Trans). St. Petersburg [in Russian].
12. Khlodovsky, R.I. (1974). Francesco Petrarca. Moscow [in Russian].
13. Hall, M. P. (1992). An Encyclopedic Exposition of the Masonic Hermetic, Kabbalistic and Rosicrucian Symbolic Philosophy. Novosibirsk: Nauka [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 23.08.2018 р.

UDC 001.5+378.4]:791.072.2 Moussienko

Bezruchko Oleksandr

Dr.sc. (Doctor of Science) in Arts,
Associate Professor,
Professor of the Department of Cinema
and Television Art,
Kyiv National University of Culture and Arts
ORCID 0000-0001-8360-9388
oleksandr_bezruchko@ukr.net

ANALYSIS OF SCIENCE AND CINEMA-EDUCATIONAL HERITAGE OF O.S. MOUSSIENKO (ON THE OCCASION OF THE 80TH ANNIVERSARY)

The purpose of work is to study and analyze the scientific and cinema-educational heritage of the famous Ukrainian film critic and teacher, professor, the Honored Artist of Ukraine, a corresponding member of the National Academy of Arts of Ukraine O.S. Moussienko. Research **methodology** consists in application of biographical, historical-cultural, systematic and theoretically generalizing methods. The marked methodological approaches allow to collect and investigate the contribution made by Oksana Stanislavivna Moussienko into the science of cinema and media pedagogy. **The scientific novelty** of work lies in the fact that, unfortunately, domestic researchers not often highlight the activities of those, who devoted himself to the study of the cinema process, all its complexities, contradictions, and achievements. **Conclusions.** In summary, we would like to note that the set research tasks were fulfilled. The contribution made by Oksana Stanislavivna Moussienko into the science of cinema and media pedagogy was analyzed, the life path of O.S. Moussienko was studied, the circle of research interests disclosed in Moussienko's writings was considered, O.S. Moussienko's best students at the Cinema Studies Department of Screen Arts Institute of the Kyiv National I. K. Karpenko-Kary Theatre, Cinema and Television University were named, and the list of her most important publications in culturalogical newspapers and magazines of Ukraine was provided.

Keywords: Oksana Stanislavivna Moussienko; cinema studies; cinema faculty; screen arts pedagogy; cinema studies department; professor; biographical method.

Безручко Олександр Вікторович, доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри кіно- телемистецтва Київського національного університету культури і мистецтв

Аналіз наукової і кінопедагогічної спадщини О.С. Мусяєнко (до 80-річчя до дня народження)

Мета роботи. Дослідити та проаналізувати наукову і кінопедагогічну спадщину видатного українського кінознавця та педагога, професора, заслуженого діяча мистецтв України, члена-кореспондента Національної ака-